

Pavel Pokorný

Německé obří sudy – 2. část

V článku „Německé obří sudy – 1. část“ (Pokorný, 2007) jsem psal o německém renesančním Gröningenském sudu, jenž se nyní nachází v Halberstadtu. Vycházel jsem z německého vydání publikace „Das Riesenweinfäß an der Bode“ od Dietera Coburgera (Coburger, 1999). Coburgerovy údaje, které získal studiem archivních materiálů, jsem se snažil doplňujícími a vysvětlujícími informacemi uvést do vzájemných historických, společenských, kulturních a zeměpisných souvislostí.

V tomto článku pokračuji v líčení osudů dalších německých sudů. Opět čerpám z výše uvedené publikace (Coburger, 1999). V textu jsou zmiňovány nejen tzv. obří sudy, jak je uvedeno v názvu článku, ale také menší sudy, které se řadí neoficiálně mezi tzv. sudy velké (Coburger, 1999; Pokorný, 2004 a). Pro lepší porovnání velikostí sudů a doby jejich vzniku je možné nahlédnout do tabulek (Pokorný, 2004 a).

Štrasburský¹ sud z roku 1472

Pravděpodobně první velký sud Německa² pochází z roku 1472. Stál ve vinném sklepe vybudovaném v roce 1395, který patřil štrasburské občanské noclehárně. Ve sklepe údajně stálo také dalších 60 dubových sudů, k nimž patřila mistrovská díla středověkého bednářství – mezi nimi sudy z let 1519–1525.³ Novější štrasburský sud z roku 1881 s objemem 26 700 litrů byl umístěn během pařížské světové výstavy v roce 1900 pod Eiffelovkou. Ve štrasburském sklepe se kdysi nacházel také sud o objemu 20 900 litrů,⁴ zhotovený významnou francouzskou bednářskou firmou Frühinsholz.⁵

Osmý div světa v klášteře Eberbach

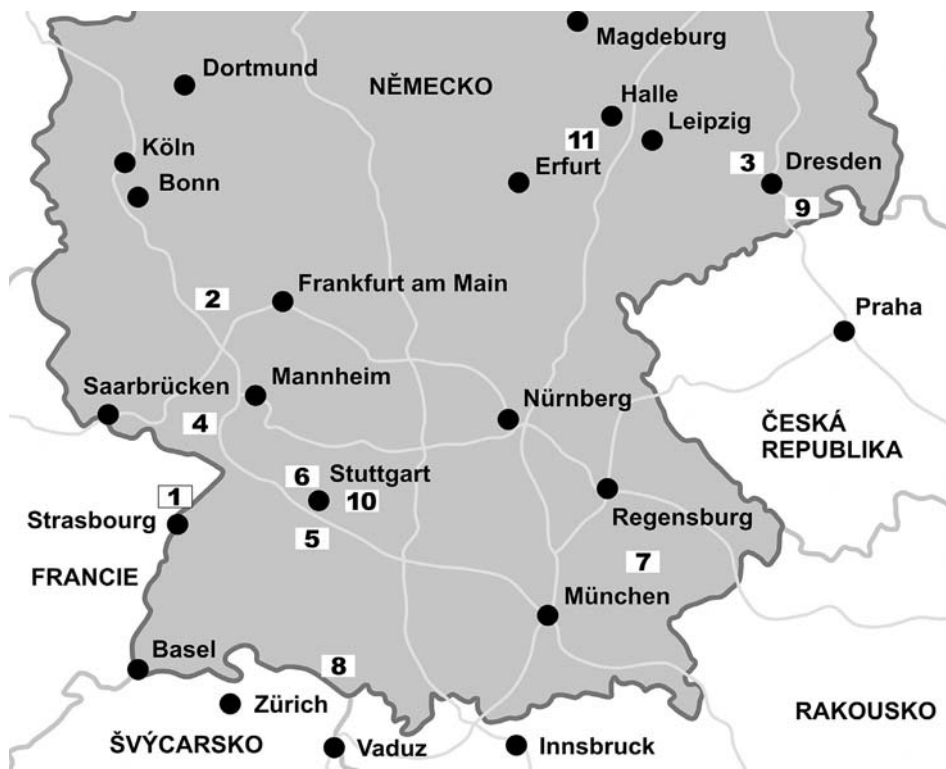
V cisterciáckém klášteře Eberbach,⁶ v němž jsou skladována nejušlechtlejší rýnská vína, stával jeden z nejslavnějších sudů středověku. Podle plánů Arnolda Beineho byl postaven během 15 let a v roce 1500 byl poprvé naplněn. Mohl obsahovat 73 sudů (Fuder) vína, což je cca 71 000 litrů. Humanistický básník Vincentius Obsopaeus⁷ ho opěvoval ve svých latinských rýmech jako osmý div světa. Zprávy, podle nichž sud v roce 1525⁸ rozbili rolníci, kteří povstali proti vrchnosti,⁹ nejsou přesné (Helfenberger, 1928; Landry, 1999¹⁰). Staab (1998) píše, že rolníci nejprve sud ze dvou třetin vypili a teprve potom ho rozbili.

Velký vinný sud v Míšni

O velkém sudu ve starém vinařském a biskupském městě Míšni nad Labem (Meißen an der Elbe)¹¹ máme jen skrovné údaje. Ležel pravděpodobně v jednom ze sklepů zámku Albrechtsburg¹² a sloužil pro skladování výtěžků vévodských vinic kolem Míšně. První dochovaná zpráva o míšeňském sudu pochází z roku 1502, kdy byl poprvé naplněn. V září téhož roku hlásil míšeňský vinařský mistr zemskému pánu vévodovi Georgovi¹³ do Drážďan, že se na vinicích neurodí dost vína, aby se velký sud mohl naplnit. Vévoda mu však nařídil, aby sud přesto nachystal, vypláchl teplou vodou, aby nové víno – ať už se ho urodí jakékoliv množství – řádně vykvasilo. Chybějící množství měl dokoupit od místních vinařů. O sedm let později, 6. března 1509, vévoda nařídil, aby bylo víno, které zraje v míšeňském sudu, vytaženo a posláno do Drážďan. Informace o době vzniku sudu a jeho objemu se bohužel nedochovaly.

V roce 1525 vypit a rozbit

Začátkem 16. století ležel na zámku Kestenburg (Maxburg) u Hambachu¹⁴ ve Falcku (Pfalz) kolosální sud knížete-biskupa (Fürstbischof)¹⁵ Georga von Speyer,¹⁶ který byl postaven

- Legenda:
1. Štrasburk (Strasbourg)
  2. Eltville - klášter Eberbach
  3. Míšeň (Meißen)
  4. Neustadt an der Weinstraße - zámek Kestenburg
  5. Tübingen - zámek Hohentübingen
  6. Asperg - pevnost Hohenasperg
  7. Landshut - hrad Trausnitz
  8. Salem - klášter Salem
  9. pevnost Königstein
  10. zámek Ludwigsburg
  11. Merseburg

na 8 000 litrů. V roce 1525 byl dobyvateli hradu vypit a potom rozbit.¹⁷ Stejný osud potkal pak v roce 1689 další zdejší sudy, když Francouzi přepadli Speyer¹⁸ (Landry, 1999). Jednalo se o bohatě vyřezávané sudy o obsahu 25 000 litrů.

„Velká kniha“ z Tübingenu

V roce 1546,¹⁹ úrodném na hrozny, nechal vévoda Ulrich von Württemberg²⁰ zhotovit pro svůj zámek nad řekou Neckar²¹ velký tzv. tübingenský sud. Sklepy pod velkým rytířským sálem zámku byly vybudovány tak velkoryse, že do nich mohly vjíždět celé koňské povozy, které přivážely desátkové²² víno.

Na výrobu sudu padlo 90 dubových kmenů.²³ Jeho objem činí 47 sudů (Fuder) a 4 vědra (Eimer) = 286 württemberských věder (würtembergischer Eimer) = 45 760 mázů (Maß) = kolem 84 065 litrů (Helfenberger, 1928).²⁴ Průměr sudu je 4,2 metru a jeho

délka 6,8 metru.²⁵ Vévoda nazval svůj znamenitý sud „Velkou knihou“ („Das große Buch“), v níž chtěl často a rád „čítávat“. Vazba sudu s dvaceti silnými dřevěnými obručemi skutečně připomíná knihu kolem dokola vázanou.

Sud byl naplněn vínem v roce 1548 a pak ještě jednou, a to zajisté alsaským a burundským révovým moštem. Tübingenské víno si nedovolili do sudu nalít, protože mělo v té době pověst nápoje připomínajícího ocet.

Sud dlouho svému účelu nesloužil. Při jeho stavbě se bednář Simon z Bönnigheimu dopustil neodpustitelné chyby – místo aby použil vyschlého dřeva, tesal dužiny z čerstvě poražených dubů. Sud proto začal za velmi krátkou dobu na mnoha místech prosakovat a navíc byl proděravělý červotoči. Podle pověsti se za noci, kdy je měsíc v úplňku, nese od zámku děsivé sténání. To prý nařiká duch nešťastného bednáře trápeného hlubokým žalem nad svým neštěstím způsobeným špatně odvedenou prací. Díky ní ovšem už ve „šmalkaldské válce“ (Schmalkaldische Krieg)²⁶ tübingenský sud „již ve svém nedospělém věku upadl do bídy a zapomnění“ (Helfenberger, 1928).

„Velká kniha“ stojí pod severním křídlem zámku na konci klenutého sklepení dlouhého 50 metrů, do něhož vede příkré schodiště s vyšlapanými stupni (Weiß, 1996; Helfenberger, 1928; Landry, 1999). „Je to skutečně originální sud z roku 1546“, ujišťuje v červnu 1999 prof. Dr. Nicholas J. Conrad, správce zámku v Hohentübingenu (Coburger, 1999). Bohužel již od roku 1991 je kvůli početné kolonii netopýrů, čítající kolem 600 jedinců, která ve sklepě žije, přístup veřejnosti k sudu uzavřen.²⁷ (Weiß, 1996). Jak se zdá, nevědí obyvatelé Tübingenu ani Stuttgartu – hlavního města Bádenska-Würtemberska, jaký jedinečný pomník německé vinařské kultury a německého bednářského umu leží ve sklepě zámku v Hohentübingenu. Bylo by záslužné uvažovat o restaurování tohoto unikátního sudu – nejstaršího obřího vinného sudu v Německu, jenž se zachoval do současnosti, aby byl uchráněn před dalším rozkladem a definitivním zničením a přístup k němu aby byl umožněn široké veřejnosti.²⁸

Další z velkých sudů – tentokrát o objemu 70 000 litrů – nechal vévoda Ulrich postavit u téhož bednáře pro sklep pevnosti **Hohenasperg** u Ludwigsburgu.²⁹ Tento sud dnes již neexistuje.³⁰

Sud na hradě Trausnitz

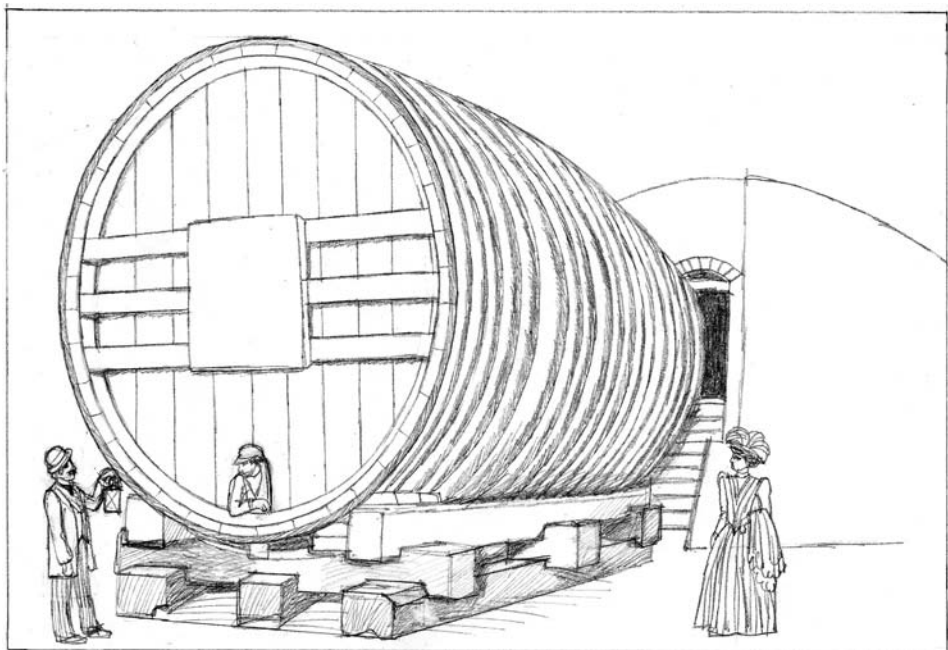
Na hradě Trausnitz³¹ v **Landshutu**³² měl ve středověku ležet sud z roku 1554, jenž měl objem 83 000 litrů (Landry, 1999).

Utopenec v sudu preláta ze Salemu

Cisterciácký klášter Salem³³ (založen v letech 1134–1137,³⁴ v roce 1802 zesvětštěn) leží ve svobodném říšském opatství Kostnice (Konstanz) severně od Bodamského jezera (Bodensee)³⁵ v Bádensku. Zde měli od začátku 17. století vinný sud o objemu 40 sudů (Fuder), což je 60 000 litrů.³⁶ V době třicetileté války v roce 1628 jej však obléhatelé rozsekali. Sud byl označován jako „největší německý klášterní sud ze Salmansweyleru“.³⁷ Byl také nazýván „prelátským sudem“, a to údajně podle nehody, při níž opilý mnich propadl špuntovnicí³⁸ do sudu a utonul. Podle jiné pověsti to byl opilý probošt (Helfenberger, 1928; Weech, 1881–1985; Rösener, 1974; Schulz, 1976; Landry, 1999).

Sudy v pevnosti Königstein³⁹

V pevnosti Königstein, vysoko nad Labem (Elbe), pořádal Friedrich August I., zvaný Silný (der Starke), saský kurfiřt a polský král,⁴⁰ ve Svatojánském nebo Hrdinském sále své nové zbrojnice věhlasné oslavy. Nechával své hosty vážit před hostinou i po ní, aby zjistil, zda byli dostatečně naplněni. Pevností prošla řada významných hostů.⁴¹ V roce 1698 navštívil pevnost car Petr I.,⁴² v roce 1813 Napoleon. A právě v pevnosti **Königstein** dali sasští kurfiřti postavit tři skvostné obří vinné sudy.

Velký tübingský sud – kresba dle fotografie z počátku 20. století.
(kresba Marta Šiprová, Regionální muzeum v Mikulově)

První sud vznikl v letech 1623–1624 za kurfiřta Johanna Georga I. (1585–1656)⁴³ a měl objem úctyhodných 118 500 litrů. Stavěl ho bednářský mistr Nicolaus Wolff z českého Chomutova (Kommutau in Böhmen). V roce 1624 byl sud na zkoušku naplněn vodou, avšak teprve v listopadu 1633 do něho vlili víno ze saského údolí Labe. V roce 1654 byl sud opraven a nově naplněn. Do současnosti se nedochoval.

V letech 1678–1680 dal kurfiřt Georg II.⁴⁴ postavit nový sud – o objemu 223 500 litrů. Dubové kmeny pocházely ze zhořeleckých plání (Görlitzer Heide).⁴⁵ Stavba sudu trvala bez dvou dnů dva roky, sud byl dokončen 17. srpna 1680. Johann Georg II. však sud již nespátřil – zemřel 22. srpna 1680. Před svou smrtí ještě nařídil, aby sud byl naplněn. To zajistil jeho nástupce Johann Georg III.⁴⁶ V roce 1680 bylo do sudu vliato 480 věder (Eimer) vína z dvorních vinných sklepů v Torgau⁴⁷ a 100 sudů (Fässer) z dvorních sklepů v Drážďanech. Později ještě jednou osm sudů z Drážďan. Saské vinařství produkovalo tenkrát asi pětinu veškeré německé úrody hroznů (Landry, 1999). V roce 1699 byl sud opraven, po necelém čtvrt století, v roce 1723, však zbourán.

Friedrich August I. dal v roce 1725 postavit třetí königsteinský sud, tentokrát o objemu 3 709 drážďanských věder (dresdener Eimer) = 249 847,5 litru.⁴⁸ Byl to největší dřevěný sud na světě, který byl kdy naplněn vínem. Jeho zkonstruováním pověřil kurfiřt slavného architekta Daniela Pöppelmana,⁴⁹ autora drážďanského Zwingeru. Duby ke stavbě sudu pocházely opět ze zhořeleckých plání, dřevo leželo dva roky v Königsteinu. Obří sud postavili sklep mistr Johannes Bartholomäus Michaelis a vrchní mistr bečvářských tovaryšů Johann Philipp Hölbe ze Štrasburku se svými tovaryši, bednář Johann Martin Haußer z Zweibrückenu a tesař Johann Conrad Landert z Curychu (Zürich). Sud se stal chloubou sklepů v Magdalenenburgu, mohutných prostor vysekaných ve skále v interiéru pevnosti, jimiž se dalo projíždět s koňským povozem. Sud nesl taneční pódium, na kterém mohlo tančit 30 párů. Dno sudu bylo bohatě zdobeno řezbami. Pod vlajícími vlajkami pevnostní posádky a za tónů kapely Janičářů byl sud v roce 1725 vysvěcen.

Velký ludwigsburský sud – kresba dle rytiny z roku 1880. (kresba Marta Šiprová)

Původní záměr naplnit sud rýnským vínem ročníku 1724 nakonec padl, neboť Hölbe se obával, že toto víno je „příliš silné a nedokvašené, mohlo by lehce začít šumět, a sud tak poškodit“ (Weber, 1961). Proto bylo do sudu v roce 1725 vloženo zemské víno míšeňských pěstitelů.

K sudu patřilo také vznešené „přivítání“ (Willkomm)⁵⁰ – pohár z benátského skla. Na jedné jeho straně byl vybroušen Bakchus sedící na sudu, druhá strana nesla rýmy:

*Mars gar viele Leute frist,
Doch Bacchus tuth 's im vor,
Sein Wein schickt Manchen hin,
Macht Jung und Alt zum Thor.*

*Mars⁵¹ pohltil mnoho lidí,
Bacchus ho však předčí,
svoje víno posílá mnohým,
a dělá blázna z mladého i starého.*
(Helfenberger, 1928)

Po sedmileté válce⁵² začal pomalý, ale trvalý úpadek hospodářství. Prostředky drážďanského dvora již nestačily na zachování sudu. Nešetřené dřevo začalo hnit – nejprve sud, potom konstrukce. Dne 25. dubna 1818 byly pevnostní sklepy zrušeny, 12. května 1819 byl sud rozebrán. Ozdobné kusy se dostaly do Drážďan – některé poháry jsou k vidění v zelené klenuté místnosti (Grünes Gewölbe)⁵³ jako svědectví tehdejší úrovně uměleckých řemesel (Weber, 1961; Weber, 1977).

Velký sud z Ludwigsburgu

Eberhard Ludwig, vévoda von Württemberg (1677–1733),⁵⁴ chtěl mít na řece Neckar podobnou rezidenci jako král Ludvík XIV. ve Versailles. Tak vznikl v letech 1704–1733⁵⁵ největší německý barokní zámek **Ludwigsburg**.⁵⁶ Vévoda zde dal v letech 1719–1721⁵⁷ vyrobít velký tzv. ludwigsburský sud, největší ve Württembersku. Stojí ve sklepě pod herním pavilonem zámku a má objem 300 württemberských věder (württtembergischer Eimer), to je kolem 90 000 litrů. Obří sud byl zhotoven z deseti obrovských dubů. Pípy sudu jsou zkonstruovány tak, že při jejich různých polohách lze vypouštět buď červené, nebo bílé víno. Sud je možné vidět dodnes.⁵⁸

Velký sud „Houslového vévody“

V roce 1727, bohatém na víno, dal vévoda Moritz Wilhelm,⁵⁹ zvaný Houslový vévoda⁶⁰ (Geigenherzog), postavit ve sklepě svého zámku v **Merseburgu**⁶¹ sud o objemu 159 věder (Eimer), což je kolem 10 923,58 litru. Sud byl tehdy s velkou slávou dopraven na zámek. Dvorní šašek a hlídač vévodova sudu, trpaslík Hans Georg, oblečený za Bakchuse, vjel do rezidence sedě na sudu jako na koni. Sud byl naplněn dobrým vínem z vinic z Röglitzu,⁶² na kterých vévoda Christian⁶³ pěstoval maďarské odrůdy. V roce 1727 zde bylo sklizeno 1082 věder (Eimer) (kolem 74 335,35 litrů). Sud se nedochoval, a jak dlouho stál v merseburském zámeckém sklepě, se nepodařilo zjistit (Schwickert, 1917).

Poznámky:

¹ Štrasburk, francouzsky Strasbourg, německy Straßburg, alsasky Strossburi, hlavní město francouzského Alsaska (Elsass), leží na levém břehu Rýna téměř na francouzsko-německé hranici, kterou zde právě tato řeka tvoří, západně od německého Stuttgartu. Od roku 1262 byl Štrasburk svobodným městem Svaté říše římské národa německého, v letech 1681–1871 patřil Francii, v letech 1871–1918 Německu, od roku 1918 až do současnosti se znovu nachází na území Francie. Pouze v letech 1940–1944 toto město okupovalo nacistické Německo (Pigula, 2007; Kaspříková, 2008; Strasbourg, 2008).

² Coburger (1999) neuvádí objem ani velikost sudu.

³ Ani u těchto sudů se Coburger (1999) nezmiňuje o jejich objemu a velikosti.

⁴ Z dostupných pramenů je zřejmé, že žádný z uvedených sudů se nedochoval do současnosti.

⁵ O době vzniku sudu jsem nenašel žádné údaje, muselo to však být až po roce 1850, kdy byla bednářská firma Frühinsholz v Schiltigheimu nedaleko Štrasburku založena (Tonnellerie Frühinsholz [Nancy], 2008).

⁶ Klášter Eberbach se nachází ve městě Eltville, které leží západně od Mohuče (Mainz) (Eltville, 2008). Patří k nejpůsobivějším raně gotickým stavbám Hesenska (Hessen) (Kloster Eberbach, 2008).

⁷ Vincencius Obsopaeus (Koch) – někdy také Opsopaeus nebo Opsopaeus – (datum narození není známo, zemřel v roce 1539) žil od roku 1524 v Norimberku (Nürnberg), v roce 1529 byl rektorem školy v Ansbachu (Eckstein, 1871; Saltzwedel, 2005–2008; Fischer, 1612).

⁸ Našel jsem zmínku jak o povstání rolníků v roce 1525, tak o velkém sudu. Pramen však uvádí pouze velmi hrubý odhad objemu tohoto sudu, a sice 50 000–100 000 litrů (Kloster Eberbach, 2008).

⁹ Jednalo se o tzv. německou selskou válku (Deutscher Bauernkrieg), která začala v roce 1524. Povstali sedláci v jižním Německu, v části Rakouska a Švýcarska. Představitelé rebelů přednesli dvanáct požadavků, mezi jinými zrušení nevolnictví a omezení roboty. Jejich provolání je považováno za první deklaraci o lidských právech na světě. Povstání bylo ve Švábsku (Schwaben), Francích (Franken), Alsasku a Durynsku (Thüringen) potlačeno v roce 1525, v Sasku a Tyrolích (Tirol) v roce 1526 (Deutscher Bauernkrieg, 2008).

¹⁰ Landry udává objem sudu špatně – uvádí 48 000 litrů. Tento autor předkládá ve své knize „Das Faß“ (Landry, 1999) bohatý soupis pramenů, které pilně shromažďoval déle než rok. Dílo obsahuje údaje téměř o všech sudech, které jsou známé, a to včetně jejich vyobrazení. D. Coburger (Coburger, 1999) zpracovával také léta na toto téma rešerše, dospěl však k jiným závěrům. Opatrnosti je třeba zvláště u jmen, kterými Landry jednotlivé sudy označuje. Často není zřejmé, zda jsou tato jména historicky doložena, nebo zda pocházejí od něho.

- ¹¹ Míšeň nad Labem leží severozápadně od Drážďan (Dresden) (Meißen, 2008).
- ¹² Míšeňský hrad (Burg Misni) založil v první čtvrtině 10. století král Heinrich I. (873–936) k obraně území, které vybojoval nad původním slovanským obyvatelstvem. Někdejší jednoduchá dřevěná stavba byla prvním opevněným německým bodem v zemi Slovanů. Hrad spravovala markrabata, ta od roku 1089 pocházela z rodu Wettinů. Ve třetí čtvrtině 15. století byl hrad přestavěn na pozdněgotický zámek, jenž je údajně prvním zámekem v německých dějinách. Při jeho stavbě bylo použito jedinečných stavebních řešení, např. pochodové sklepy, spirální schodiště. V roce 1676 získal zámek jméno Albrechtsburg. Nebyl však obýván, proto zde August Silný (viz poznámka č. 40) dal zříditi první evropskou manufakturu na porcelán. Nyní je opravený objekt využíván k muzejním účelům (Albrechtsburg Meissen – Bau- und Burrgeschichte, 2008; Die Mark Meißen – Die Wettiner als Meißner Markgrafen [929–1423], 2008).
- ¹³ Georg zvaný „vousatý“ (1471–1539) – saský vévoda, zemský hrabě v Duryňsku (Thüringen), markrabě v Míšni (Meißen) a dědičný gubernátor Svaté říše římské národa německého ve Frisku (Friesland). Byl rozhodným odpůrcem učení mistra Jana Husa a Martina Luthera. V roce 1523 nařídil dokonce ve své zemi zabavit všechny Lutherovy bible. Přes veškeré vévodovo úsilí a vzdor snahám dalších katolických knížat se mu však nepodařilo zabránit proniknutí reformace do země (Georg, gen. „der Bärtige“, 2008; Georg der Bärtige [Sachsen], 2008; Svatá říše římská, 2008).
- ¹⁴ Hambach je místní část městečka Neustadt an der Weinstraße, které leží jihozápadně od Mannheimu. V době svého vzniku na začátku 11. století se původní zdejší hrad jmenoval Kestenburg (také Kästenburg nebo Kastanienburg). Později byl přestavěn na zámek a v polovině 19. století ho po jeho novém majiteli, korunním princovi Maximilianovi (1811–1864), pozdějším bavorským králem, začali nazývat také Maxburg (Burgeninventar, 2008; Hambacher Schloss a., 2008; Hambacher Schloss b., 2008; Maximilian II. [Bayern], 2008; Neustadt an der Weinstraße, 2008). Městečko Speyer leží jižně od Mannheimu (Speyer a., 2008).
- ¹⁵ Kníže-biskup (Fürstbischof) byl biskup s knížecí hodností, který kromě svých duchovních povinností vykonával také světskou vládu nad územím (Hochstift, později Fürstbistum), jemuž byl zemským pánem. Ve Svaté říši římské národa německého jmenoval první tři biskupy s titulem knížete císař Karel IV. v roce 1356. Tato hodnost zanikla při rozpadu říše začátkem 19. století (Fürstbischof, 2008; Hochstift, 2008).
- ¹⁶ Georg von der Pfalz (1486–1529) zastával v letech 1513–1529 funkci knížete-biskupa ve Speyeru (Liste der Bischöfe von Speyer, 2008; Georg von der Pfalz, 2008).
- ¹⁷ Viz poznámka č. 9.
- ¹⁸ Speyer byl dobyt francouzským vojskem ve válce o falcké dědictví a z příkazu francouzského krále Ludvíka XIV. byl vypálen (Speyer, 2008; Pecold, Tkáč, 2008).
- ¹⁹ Průvodce zámekem Hohentübingen uvádí rok vzniku sudu 1548 a jeho objem 840 000 litrů. To je ovšem chyba v desetinném místě čísla (Burg Hohentübingen, 2008). I v jiném zdroji jsem objevil rok stavby sudu 1548 (Buck, 2008). Pokud by však platilo, že ve „smalkaldské válce“ již sud existoval, mohl být postaven nejpozději v roce 1547 (Helfenberger, 1928; poznámka č. 26).
- ²⁰ Ulrich (1487–1550) byl v letech 1498–1550 vévodou von Württemberg (Ulrich Württemberg, 2008).
- ²¹ Zámek Hohentübingen najdeme v centru města Tübingen, které leží jihozápadně od Stuttgartu. Objekt tvoří středověký hrad postavený v roce 1037, zemská pevnost a novodobá rezidence (Hohentübingen, 2008; Tübingen, 2008).
- ²² Desátek je daň z držby půdy ve formě desátého dílu z úrody hroznů (Pokorný, 2000).
- ²³ Našel jsem i jiný údaj – 50 kmenů (Buck, 2008).
- ²⁴ Weiß (1996) bere v úvahu údaj pro přepočítání württemberského vědra (württembergischer Eimer) 294 litrů, Alberti (1957) 293,927 litrů, Verdenhalven (1993) 293,928 litrů. Výsledek podle Albertiho – jsou-li sud, vědro a máz ve württemberských mírách – je 84 065,96 litru. Podle údajů Verdenhalvena činí objem sudu zhruba 84 063 litrů. Údaje Albertiho jsou podle Coburgera (1999) nejspolehlivější.
- ²⁵ Právě u tübingenského sudu se nabízí srovnání se sudem v mikulovském zámeckém sklepení. Rozměry obou sudů se od sebe zásadně neliší, avšak udávaný objem tübingenského sudu je o ¼ menší než u sudu z Mikulova. Tento údaj jsem se pokusil ověřit – domníval jsem se, že skutečný objem tübingenského sudu je větší než uváděná hodnota. Pokusil jsem se proto z dostupných rozměrů vypočítat jeho hrubý objem. U mikulovského sudu přibližnou hodnotu počítat nemusím, neboť od roku 2000 už máme přesné údaje (Pokorný, 2004 a.; Pokorný, 2004 b.).
- Postup: Neznám zakřivení „břicha“ německého sudu, proto pro zjednodušení budu předpokládat, že oba sudy mají tvar válce. Použiji vzorec pro výpočet objemu válce: $V = \pi \cdot r^2 \cdot h$ (π = ludolfovo číslo 3,14; r = poloměr

dna sudu; h = výška válce neboli délka sudu). U mikulovského sudu, kde známe průměr dna i průměr přes břicho, použijí průměr z těchto dvou čísel.

rozměry	sud v Tübingenu	sud v Mikulově
průměr	4,2 m	4,47-5,24 m
délka	6,8 m	6,21 m
objem	84 065 litrů	101 400 litrů
výpočet hrubého objemu	94 200 litrů	112 316 litrů

Závěr: Vypočtu-li objem obou sudů tímto zjednodušeným způsobem, vyjde mi u obou sudů objem zhruba o 10 000 litrů větší, než jsou uváděná čísla = moje domněnka se tedy nepotvrdila. Je zřejmé, že konečné srovnání objemu tübingenského a mikulovského sudu bude možné, až bude tübingenský sud přesně proměřen moderními přístroji a objem bude vypočten z těchto přesných údajů.

²⁶ Tzv. šmalkaldskou válku vedl v letech 1546–1547 císař římský a král španělský Karel V. (1500–1558) proti tzv. Šmalkaldskému spolku (Schmalkaldischer Bund). Byla to jednota protestantských zemských knížat v čele se saskými a hesenskými kurfiřty. Císař se snažil protestantismus v říši potlačit. Když potom v roce 1555 augsburský mír povolil svobodu vyznání, považoval to Karel V. za svoji životní prohru a abdikoval na oba výše uvedené tituly a funkce (Schmalkaldischer Krieg, 2008; Kursachsen, 2008; Karel V., 2008).

²⁷ Z dostupných informací vyplývá, že situace není v poslední době tak tragická, jak ji líčí D. Coburger. Zákaz přístupu do sklepení a k sudu není našťástí absolutní, alespoň někdo má občas možnost prohlédnout si tyto evropské stavební a řemeslné rarity. Našel jsem např. zprávu z roku 2005 o exkurzi studentů z Univerzity v Tübingenu do sklepení zámku. Bylo to ovšem za účasti předsedy společnosti pro ochranu netopýrů a s podmínkou, že netopýři nebudou rušeni (Seifert, 2005). Další zmínka o sporadických návštěvách sklepa je z roku 2007 (Schloss Hohentübingen, 2007). Informace z roku 2008 naopak tvrdí, že do sklepa je vstup nemožný (Sehenswürdigkeiten in Tübingen, 2008).

²⁸ Předtím by se ovšem muselo s orgány ochrany přírody dojednat přestěhování chráněných netopýrů na vhodné náhradní nocoviště a zimoviště.

²⁹ Pevnost Hohenasperg stojí na stejnojmenném kopci, který se tyčí nedaleko od městečka Asperg. Nejpozději začátkem 14. století byl na kopci postaven hrad. V 16. století byl hrad přestavěn na pevnost a sloužil k tomu účelu do konce 17. století (Asperg, 2008; Festung Hohenasperg, 2008; Buchali, 2008).

³⁰ Coburger (1999) neuvádí rok, v němž byl sud postaven. Ze souvislosti ovšem vyplývá, že to muselo být mezi rokem 1546, kdy vznikl tübingenský sud, a rokem 1550, kdy zemřel vévoda Ulrich von Württemberg.

³¹ Hrad Trausnitz založil rod Wittelsbachů začátkem 13. století. Stal se sídlem dolnobavorských vévodů a bavorských korunních princů. Hrad se pyšní jedinečným opevněním (Hrad Trausnitz v Landshutu, 2008).

³² Landshut leží severovýchodně od Mnichova (München) (Landshut, 2008).

³³ Klášter dostal jméno podle biblického Salemu a měl představovat alegorické spojení s Jeruzalémem. Salem je „místo pokoje“, kde bylo podle Starého zákona sídlo krále a kněze Melchisedecha, nazývaného „králem Sálemu“ (nebo taky Sálemu). Jeden z výkladů jména města Jeruzaléma je právě „místo pokoje“ (Hrašová, 2008; Jeruzalém, 2008; Reichsabtei Salem, 2008; Hebreus 7, 2008; Bible, 2008).

³⁴ Rytíř Guntram odkázal v roce 1134 svoje statky řádu cisterciáků a uložil mu založit klášter. To se stalo v roce 1137. Sám pak vstoupil do kláštera, kde v roce 1138 zemřel (Salem a., 2008).

³⁵ (Salem b., 2008)

³⁶ Bádensko (Baden): 1 sud (Fuder) = 10 věder (Ohm) = 1 500 litrů. Tudíž 40 sudů = 60 000 litrů (Alberti, 1957).

³⁷ V místě, kde se klášter stavěl, stála v té době již francká osada Salemanneswilare (později Salmannsweiler). Jména Salem a Salmannsweiler se až do 18. století používala souběžně, po odsvěcení kláštera převzala jméno Salem obec (Reichsabtei Salem, 2008; Salem a., 2008).

³⁸ Špuntovnice je otvor v horní části „břicha“ sudu, kterým se dovnitř nalévá víno (Pokorný, 2000).

³⁹ Pevnost Königstein leží asi 30 km jihovýchodně od Drážďan a cca 20 km západně od hraničního přechodu Hřensko/Schmilka. Byl to původně hrad vybudovaný v první třetině 13. století, jenž byl koncem 16. století přestavěn na pevnost. V objektu jsou proto budovy v nejrůznějších stavebních stylech od pozdní gotiky až po 19. století. Od konce 16. století do roku 1922 byl Königstein nejobávanějším saským státním vězením (Königstein, 2008; Pevnost Königstein b., 2008; Pevnost Königstein a., 2008).

- ⁴⁰ Friedrich August I., zvaný August Silný (August der Starke) (1670–1733), známá osobnost německých dějin, pocházel z rodu Wettinů a po svém bratrovi Johannu Georgovi IV., jenž po třech letech vlády zemřel, zastával od roku 1694 do roku 1733 funkci saského kurfiřta. Přezdívku „Silný“ získal díky svému vzrůstu a tělesné síle, byl prý také vybaven velkým mužským potenciálem. Jeho avantýry bavily společenskou smetánku a traduje se, že měl mnoho nemanželských dětí. Svým ambicím podřizoval prostředky, jimiž dosahoval svých cílů – konvertoval např. od protestantské víry ke katolické, aby mohl být korunován polským králem. Jím byl v letech 1697–1706, pod jménem August II. Silný (August II. Mocny). Vedl několik neúspěšných válek, až se nakonec musel vzdát vojenské kariéry. Polsko během své vlády přivedl na pokraj finančního krachu. Pokračoval v ambicích kurfiřta Johanna Georga II. a z Drážďan se pokoušel vytvořit druhou Paříž. Zajistil stavbu takových významných staveb, jako je např. Zwinger. Na drážďanském zámku zřídil slavnou pokladnici řemeslných rarit a zbrojnicí (Grünes Gewölbe) a cíleně rozšiřoval sbírky saských kurfiřtů. V Míšni založil manufakturu na výrobu porcelánu. Vláda Friedricha Augusta I. v Sasku však také nebyla úspěšná a zemi nakonec zruinoval (Johann Georg IV. [Sachsen], 2008; Schreiber, 2008; August II. Silný, 2008; Seznam saských panovníků, 2008; August II. [Polen], 2008; Holman, 2003; Pešout, 2007; Haupt, 1997–2003).
- ⁴¹ V letech 1706–1707 byl v pevnosti ukrýván alchymista Johann Friedrich Böttger (1682–1719) a prováděl zde svoje pokusy (Johann Friedrich Böttger, 2008). Spolu s Ehrenfriedem Waltherem von Tschirnhaus (1651–1708) objevil metodu výroby porcelánu a v roce 1707 vyrobil první porcelánovou nádobu (Ehrenfried Walther von Tschirnhaus, 2008).
- ⁴² Petr Veliký, známý i jako Petr I. (1672–1725), ruský car v letech 1682 (resp. 1689)–1725 (Petr Veliký, 2008).
- ⁴³ Johann Georg I. (1585–1656), kníže z rodu Wettinů, byl v letech 1611–1656 saským kurfiřtem, když do funkce nastoupil po smrti svého bratra Christiana II. Pro jeho výstřední život ho nazývali „veselým kurfiřtem“. Hrál významnou roli v českých dějinách. Před Bílou horou byl jedním z kandidátů na český trůn, avšak králem byl nakonec zvolen falcký kurfiřt Fridrich I. Falcký (1596–1632). Za podporu protireformačního orientovaného Ferdinanda II. Habsburského (1578–1637), kterého české stavy sesadily z českého trůnu, získal Johann Georg I. obě Lužice. V roce 1631 se spojil se švédským králem Gustavem II. Adolfem (1594–1632) a bojoval proti Katolické lize vedené Albrechtem z Valdštejna. Se švédskými vojsky vpádl také do Čech. Nakonec s Ferdinandem II., který se po Bílé hoře opět ujal vlády, uzavřel Johann Georg I. v roce 1635 tzv. pražský mír a postavil se s ním proti Švédům, kteří mu ovšem za tuto zradu zničili Sasko. Vestfálský mír v roce 1648 ukončil třicetiletou válku a Sasko získalo definitivně Lužici jako české léno (pozn.: v roce 1815 byla část Horní Lužice vynuceně odstoupena Prusku). (Johann Georg I. [Sachsen], 2008; Gustav II. Adolf Švédský, 2008; Katolická liga, 2008; Petráň, 2008; Jáchym Ondřej Šlik, 2008; Jan Jiří I., 2008; Pražský mír, 2008; Fridrich V. Falcký, 2008; Ferdinand II., 2008; Čapka, 2008; Jan Jiří I. Saský, 2008; Johan Banér, 2008; Vestfálský mír, 2008; Třicetiletá válka, díl 7., 2008; Kurfiřtství saské, 2008; Sasko, 2008; Zacharová, 2008; Zhořelec, 2008)
- ⁴⁴ Kníže z Wettinu Johann Georg II. (1613–1680) byl synem kurfiřta Johanna Georga I. Od roku 1656 až do své smrti zastával úřad saského kurfiřta a arcimarsála Svaté říše římské národa německého. Za dobu jeho panování se Drážďany staly jedním z evropských středisek umění a hudby. Ve stylu francouzského krále Ludvíka XIV. město barokně přestavoval, avšak nepřiměřené výdaje vedly ke státnímu bankrotu (Johann Georg II. [Sachsen], 2008; Holman, 2003; Pešout, 2007).
- ⁴⁵ Zhořelec je starobylé město na území Horní Lužice, od roku 1945 ho německo-polská hranice rozděluje na německou část (Görlitz) a polskou část (Zgorzelec). Leží západně od Drážďan (Zhořelec a., 2008; Zhořelec b., 2008; Zhořelec c., 2008).
- ⁴⁶ Kníže z Wettinu Johann Georg III. (1647–1691) byl synem kurfiřta Johanna Georga II. V letech 1680–1691 zastával funkci saského kurfiřta a arcimarsála Svaté říše římské národa německého. Pro svoji odvalu a záněcení pro válku byl nazýván „Saským Marsem“ („der Sächsische Mars“). Na druhé straně však miloval podobně jako jeho otec italskou hudbu a divadlo (Johann Georg III. [Sachsen], 2008).
- ⁴⁷ Torgau je městečko na Labi (Elbe) ležící severovýchodně od Lipska (Leipzig) (Torgau, 2008).
- ⁴⁸ Weber (1977) používal pro výpočet objem drážďanského vědra 67,36 litru a určil jednou objem sudu 250 000 litrů, podruhé 249 800 litrů. Jeho výpočet však není přesný. Podle drážďanského výčepního řádu ze 16. října 1308 byl objem drážďanského vědra 67,362497 litru. Podle toho měl obří vinný sud Augusta Silného objem 249 847,5 litru (Coburger, 1999).
- ⁴⁹ Matthäus (nebo také Matthes) Daniel Pöppelmann (1662–1737, běžně je uváděno také datum úmrtí 1736) byl ve službách kurfiřta Augusta Silného. Jeho hlavním dílem byla slavná drážďanská galerie Zwinger, kterou stavěl v letech 1710–1728 (s přestávkou v letech 1719–1722). Pöppelmann se zúčastnil výstavby Drážďan

zničených požárem v roce 1685 a přestavěl zámek v Pillnitz na vodní palác (Wasserpalais). Je také autorem loveckého zámečku Moritzburg nedaleko od Drážďan a mnoha dalších staveb (Matthäus Daniel Pöppelmann, 2008; Drážďany, 2008; Zwinger, 2008; Dresdner Zwinger, 2008; Drážďany, 2008; Matthäus Daniel Pöppelmann – ein genialer Baumeister des Barocks, 2008; Drážďany: Město zlatého jezdce, 2008; Barokový sloh, 2008; Vlk, 2007).

⁵⁰ „Přivítání“ je mimořádně velký a skvostný pohár, kterým byli vítáni hosté. Jeho obsah museli přitom vypít naráz.

⁵¹ Míněn je jistě římský bůh války.

⁵² Tzv. sedmiletou válku vedla v letech 1756–1763 uherská a česká královna Marie Terezie (1717–1780) s pruským králem Fridrichem II. Velikým o Slezsko a Kladsko. Současně v té době válčila francouzská, anglická a ruská armáda o zámořské kolonie (Války v Evropě – Sedmiletá válka, 2008; Osvícenský absolutismus 18. století, 2008; Fridrich II. Veliký, 2008; Marie Terezie, 2008).

⁵³ Zelená klenutá místnost nebo také Zelená klenba (Grünes Gewölbe) je slavná sbírka uměleckých řemesel a řemeslnických kuriozit, kterou založil Friedrich August I. a pojmenoval ji podle renesančních komnat drážďanského zámku. Sloužila jako klenotnice saských kurfiřtů a později byla doplněna sbírkami z drážďanské umělecké komory (Kunstammer). Patří k nejstarším evropským muzeím. Od šedesátých let minulého století byla část sbírek ze Zelené klenuté místnosti vystavena v drážďanském Albertinu. Po náročné rekonstrukci je Zelená klenba od roku 2006 znovu přístupná veřejnosti a je v ní vystaveno více než 1 000 nádherných předmětů, mezi nimi i jedinečné práce slavného dvorního klenotníka Johanna Melchiora Dinglingera (Pešout, 2007; Drážďany, znovuzrozená Florencie na Labi, 2008; Grünes Gewölbe, 2008; Holman, 2003–2008; Neues Grünes Gewölbe, 2007; Johann Melchior Dinglinger, 2008).

⁵⁴ Našel jsem i jiný letopočet narození – 1676 (Eberhard Ludwig [Württemberg], 2008; Eberhard Ludwig, Herzog von Württemberg, 2008).

⁵⁵ U příležitosti 300. výročí založení zámku Ludwigsburgu připravilo Vinařství Vévoda von Württemberg, které shodou okolností vzniklo kolem roku 1700 podobně jako vlastní zámek, speciální edici vín (Vom Herzog, seinen Ahnen und guten Weinen, 2008).

⁵⁶ Zámek Ludwigsburg stojí několik kilometrů severně od Stuttgartu a říká se mu „Švábské Versailles“ (Schwäbische Versailles). Patří k nejkrásnějším a největším barokním zámkům v Německu – v 18 budovách je celkem 452 místností. Zahrada u zámku, nazývaná „rozkvetlé baroko“ (Blühendes Barock), byla obnovena a je nyní také přístupná. Kolem zámku vévoda založil stejnojmenné město a na vlastní náklady zřídil městské úřady. Parcele a materiál pro stavbu domů vénoval zadarmo a osídlovatelům odpustil daně (Rezidenční zámek Ludwigsburg, 2008; Německo – Bavorské Alpy a zámky, 2008; Ludwigsburg a., 2008; Ludwigsburg b., 2008).

⁵⁷ Našel jsem také letopočet vzniku sudu 1790. Objem sudu odpovídá, takže je nejspíš zmiňován stejný exemplář, který dal stavět vévoda von Württemberg. Letopočet však je v tom případě zcela jistě špatný, protože v té době byl vévoda již 57 let po smrti (Autorenkollektiv, 1885–1892).

⁵⁸ Osobní informace pochází od Ulricha Krügera, správce zámku v Ludwigsburgu (Coburger, 1999).

⁵⁹ Moritz Wilhelm (1688–1731), příslušník rodu Wettinů, v letech 1694 (resp. 1712) až 1731 vévodou sasko-merseburským (Herzog von Sachsen-Merseburg) a markrabě v Dolní Lužici (Markgraf der Niederlausitz). Po svém bratrovi Christianovi III. Moritzovi, který vládl necelý měsíc, zdědil ve svých šesti letech merseburské knížectví. V době jeho nezletilosti ho zastupoval strýc a poručník saský kurfiřt Friedrich August I. Když nabyl mladý vévoda plnoletosti, jeho poručník mu kurfiřtství odmítl předat a trvalo šest let, než mohl Moritz Wilhelm začít svoje území spravovat. Vévoda byl velkým příznivcem a mecenášem umění a hudby. Vydřoval dvorní kapelu a rozšířil varhany v merseburském chrámu. U dvora tvořili hudební skladatelé, spisovatelé i sochaři (Moritz Wilhelm [Sachsen-Merseburg], 2008; Das Herzogtum Sachsen-Merseburg, 2008).

⁶⁰ Vévoda Moritz Wilhelm byl náruživým lovcem, rád jezdil na koni a miloval dobrý vtip. Rád se napil a tuto činnost provozoval mnohdy s merseburským kapitulním lékárníkem (Vulpus, 1700). Byl také vášnivým milovníkem hudby, sám hrál na housle a sbíral staré a vzácné smyčcové nástroje. Když se mu v kostele při nedělním kázání některá pasáž zvlášť líbila, zahrál zde na svoji basu. Farář navíc dostal víno z vévodských sklepů – kolik tahů basovým smyčcem, tolik lahví vína (Kühnlenz, 1974).

⁶¹ Merseburg leží západně od Lipska (Merseburg, 2008).

⁶² Röglitz je malá vesnička nedaleko od Lipska (Unser Heimatdorf Röglitz, 2008).

⁶³ Dědeček Moritze Wilhelma, Christian I. (1615–1691), byl v letech 1656–1691 prvním vévodou sasko-merseburským a markrabětem v Dolní Lužici. Předtím zastával funkci smluvního správce Merseburgu. Byl nazýván

„Christianem starším“ („Christian der Ältere“). Osud sasko-merseburského vévodství byl vůbec pohnutý. Vzniklo na základě poslední vůle saského kurfiřta Johanna Georga I. v roce 1652 z bývalého biskupství merseburského a připadlo třetímu synovi Johanna Georga I., kterým byl právě výše uvedený Christian I. Prvorozený syn Johanna Georga I. – Johann Georg II. (viz poznámka č. 44) – zdědil naopak saské kurfiřtství. Jeho synovi a následovníkovi – Johannu Georgovi III. – se však rozdělení území a moci nelíbilo a chtěl sasko-merseburské vévodství svého strýce získat zpět. Zrušil proto dřívější dohodu, a vyprovokoval tak konflikt mezi saskými kurfiřty a sasko-merseburskými vévody. Tím byl např. postižen vnuk Christiana I. – Moritz Wilhelm (viz poznámka č. 59). Moritz Wilhelm nakonec zemřel bez mužských potomků a vévodství po něm zdědil jeho strýc Heinrich. Jím sasko-merseburští vévodové vymřeli a vévodství bylo v roce 1738 navráceno saským kurfiřtům (Christian I. [Sachsen-Merseburg], 2008; Das Herzogtum Sachsen-Merseburg, 2008; Hochstift, 2008).

Literatura a citace z internetu:

- Alberti, H.-J. von, 1957: Maß und Gewicht. Berlin.
- Albrechtsburg Meissen – Bau- und Burrgeschichte [online],[cit. 2008-07-29]. Dostupný z <<http://www.albrechtsburg.de/11.98.html>>.
- Alte Maße und Gewichte. In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-08-06]. Dostupný z <http://de.wikipedia.org/wiki/Alte_Ma%C3%9F_und_Gewichte>.
- Asperg. In *Mapy* [online],[cit. 2008-08-05]. Dostupný z <http://www.mapy.cz/#x=120656256@y=132282496@z=9@mm=ZP@sa=s@st=s@ssq=asperg@sss=1@ssp=122737573_125486977_148362149_147801985>.
- August II. (Polen). In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-08-07]. Dostupný z <[http://de.wikipedia.org/wiki/August_II._\(Polen\)](http://de.wikipedia.org/wiki/August_II._(Polen))>.
- August II. Silný. In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-07-16]. Dostupný z <http://cs.wikipedia.org/wiki/August_II._Siln%C3%BD>.
- Autorenkollektiv 1885–1892: Faß, Leipzig und Wien. In *Die Retro – Bibliothek* [online],[cit. 2008-07-21]. Dostupný z <<http://www.retrobibliothek.de/retrobib/seite.html?id=105506>>.
- Barokový sloh. In *Seznam Encyklopedie* [online],[cit. 2008-07-21]. Dostupný z <<http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/1215445-barokovy-sloh>>.
- Bible [online],[cit. 2008-07-09]. Dostupný z <<http://www.kubak.cz/Bible/Vyrazy.htm>>.
- Buck, D. 2008: Malerische Städteziele im Ländle – Ein Führer hin zu malerischen Stadtzielen. In *Evangelischer Pressdienst (epd) – Landsdienst Südwest* [online],[cit. 2008-07-10]. Dostupný z <http://www.epd.de/suedwest/suedwest_index_44630.html>.
- Buchali, F. 2008: Burgen und Schlösser in Baden-Württemberg – Ludwigsburg [online],[cit. 2008-08-05]. Dostupný z <<http://www.burgen-web.de/hohenasperg.pdf>>.
- Burg Hohentübingen [online],[cit. 2008-08-05]. Dostupný z <<http://www.burgtour.de/burgen2.htm?burgen/burg-hohentuebingen-bw.html>>.
- Burgeninventar [online],[cit. 2008-07-04]. Dostupný z <http://www.burgeninventar.de/html/rp/NADW_big.html>.
- Coburger, D. 1998: Dresdner Schankordnung vom 16. October 1308 & Kurfürstliche Sächsische Weinbergsordnung vom 23. April 1588. Dodatek: Aus der alten Winzersprache. Naumburg (Saale).
- Coburger, D. 1999: Das Riesenweinfäß an der Bode. Halberstadt.
- Čapka, F. 2008: Dějiny země Koruny české v datech [online],[cit. 2008-07-17]. Dostupný z <<http://www.libri.cz/databaze/dejiny/text/t41.html>>.
- Das Herzogtum Sachsen-Merseburg. In *Leipzig-Lexikon* [online],[cit. 2008-07-23]. Dostupný z <http://www.leipzig-lexikon.de/VERWALT/h_merseb.htm>.
- Deutscher Bauernkrieg. In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-07-29]. Dostupný z <http://de.wikipedia.org/wiki/Deutscher_Bauernkrieg>.
- Die Mark Meißen – Die Wettiner als Meißner Markgrafen (929-1423) [online],[cit. 2008-07-29]. Dostupný z <http://www.dresden-und-sachsen.de/geschichte/03_mark_meissen.htm>.

- Drážďany a. [online],[cit. 2008-07-21]. Dostupný z <<http://www.mestasveta.cz/drazdany/pamatky/zwinger>>.
- Drážďany b. In *Seznam Encyklopedie* [online],[cit. 2008-07-21]. Dostupný z <<http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/241951-drazdany>>.
- Drážďany, znovuzrozená Florencie na Labi [online],[cit. 2008-07-17]. Dostupný z <<http://www.arsviva.cz/zajezd.php?zaj=1108&obl=4>>.
- Drážďany: Město zlatého jezdce [online],[cit. 2008-08-08]. Dostupný z <<http://www.traveldigest.cz/clanek.php?rd=302>>.
- Dresdner Zwinger [online],[cit. 2008-07-21]. Dostupný z <<http://www.dresden-und-sachsen.de/dresden/zwinger.htm>>.
- Eberhard Ludwig (Württemberg). In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-06-27]. Dostupný z <[http://de.wikipedia.org/wiki/Eberhard_Ludwig_\(W%C3%BCrttemberg\)](http://de.wikipedia.org/wiki/Eberhard_Ludwig_(W%C3%BCrttemberg))>.
- Eberhard Ludwig, Herzog von Württemberg [online],[cit. 2008-06-27]. Dostupný z <<http://www.wissen.de/wde/generator/wissen/ressorts/geschichte/index.page=1089138.html>>.
- Eckstein, F. A. 1871, přepracoval: Saltzwedel, J. 2005: Nomenclator Philologorum [online],[cit. 2008-06-25]. Dostupný z <<http://www.venturus.de/eckstein.pdf>>.
- Ehrenfried Walther von Tschirnhaus. In: *Wikipedia* [online],[cit. 2008-07-14]. Dostupný z <http://de.wikipedia.org/wiki/Ehrenfried_Walther_von_Tschirnhaus>.
- Eltville. In *Mapy* [online],[cit. 2008-08-05]. Dostupný z <http://www.mapy.cz/#x=118893696@y=136294656@z=8@mm=ZP@sa=s@st=s@ssq=mohu%C4%8D@sss=1@ssp=115665408_130239488_118843904_132957184>.
- Europa - autoatlas: München - Stuttgart.
- Fass. In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-06-26]. Dostupný z <<http://de.wikipedia.org/wiki/fass>>.
- Ferdinand II.. In *Co Je Co* [online],[cit. 2008-07-17]. Dostupný z <http://www.cojeco.cz/index.php?s_term=&s_lang=2&detail=1&id_desc=26123>.
- Festung Hohenasperg. In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-07-02]. Dostupný z <<http://de.wikipedia.org/wiki/Hohenasperg>>.
- Fischer, J. 1612: Delitiae poetarum Germanorum huius superiorisque aevi illustrium [online],[cit. 2008-06-30]. Dostupný z <<http://www.uni-mannheim.de/mateo/camenaht-docs/delitiae.html>>.
- Fridrich II. Veliký. In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-08-08]. Dostupný z <http://cs.wikipedia.org/wiki/Fridrich_II._Velik%C3%BD>.
- Fridrich V. Falcký. In *Co Je Co* [online],[cit. 2008-07-16]. Dostupný z <http://www.cojeco.cz/index.php?s_term=&s_lang=2&detail=1&id_desc=27950>.
- Fürstbischof. In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-06-30]. Dostupný z <<http://de.wikipedia.org/wiki/F%C3%BCrstbischof>>.
- Georg der Bärtige (Sachsen). In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-07-29]. Dostupný z <http://de.wikipedia.org/wiki/Georg_der_B%C3%A4rtige>.
- Georg von der Pfalz. In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-06-25]. Dostupný z <http://de.wikipedia.org/wiki/Georg_von_der_Pfalz>.
- Georg, gen. „der Bärtige“ [online],[cit. 2008-06-25]. Dostupný z <<http://freenet-homepage.de/g.leu/georg.htm>>.
- Grünes Gewölbe. In *Co Je Co* [online],[cit. 2008-07-18]. Dostupný z <http://www.cojeco.cz/index.php?id_desc=31085&s_lang=2&detail=1&title=Gr%FCnes%20Gew%F6lbe>.
- Gustav II. Adolf Švédský. In *Seznam Encyklopedie* [online],[cit. 2008-07-16]. Dostupný z <<http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/494617-gustav-ii-adolf>>.
- Hambacher Schloss a. [online],[cit. 2008-07-04]. Dostupný z <http://www.deutsche-weinstrasse.de/Panorama/Neustadt/Freizeit_Neustadt/Hambacher_Schloss/hambacher_sc_hloss.html>.
- Hambacher Schloss b. In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-08-21]. Dostupný z <http://de.wikipedia.org/wiki/Hambacher_Schloss>.
- Haupt, H.-J. 1997 - 2003: Der Festplatz der Kurfürsten August des Starken - Der Dresdener Zwinger [online],[cit. 2008-07-21]. Dostupný z <<http://www.hjhaupt.de/zwinger.htm>>.

- Hebrews 7 [online],[cit. 2008-07-09]. Dostupný z <<http://www.bibliaonline.com.br/czech-cep+db/hb/7/>>.
- Helfenberger, K. 1928: Geschichte der Böttcher-, Küfer- und Schöfflerbewegung. Verband der Böttcher, Weinküfer und Hilfsarbeiter, Bd. 1. Bremen.
- Hohentübingen. In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-07-02]. Dostupný z <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Hochstift>>.
- Hochstift. In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-07-08]. Dostupný z <<http://de.wikipedia.org/wiki/Hochstift>>.
- Holman, 2003: Obecné dějiny muzejnictví II [online],[cit. 2008-06-]. Dostupný z <http://64.233.183.104/search?q=cache:vNRxjRbRhMJ:muff.uffs.net/skola/muzeo/mui02-03-obecne-dejiny/obecne_dejiny_muzejnictvi_2.rtf+Jan+Ji%C5%99%C3%AD+II.+sask%C3%BD&hl=cs&ct=clnk&cd=7&gl=cz>.
- Hrad Trausnitz v Landshutu [online],[cit. 2008-08-05]. Dostupný z <http://www.nemecko.travel/CSY/kultura_a_zabava/hrady-zamky-jih_8073.htm>.
- Hrašová, Z. 2008: Jeruzalém – svaté město židovství, křesťanství a islámu [online],[cit. 2008-07-09]. Dostupný z <<http://www.getsemany.cz/node/102>>.
- Christian I. (Sachsen-Merseburg). In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-06-27]. Dostupný z <[http://de.wikipedia.org/wiki/Christian_I._\(Sachsen-Merseburg\)](http://de.wikipedia.org/wiki/Christian_I._(Sachsen-Merseburg))>.
- Jáchym Ondřej Šlik. In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-07-16]. Dostupný z <http://cs.wikipedia.org/wiki/J%C3%A1chym_Ond%C5%99ej_%C5%A0lik>.
- Jan Jiří I. In *Co je co* [online],[cit. 2008-07-16]. Dostupný z <http://www.cojeco.cz/index.php?s_term=&s_lang=2&detail=1&id_desc=40374>.
- Jan Jiří I. Saský. In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-07-17]. Dostupný z <http://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Ji%C5%99%C3%AD_I._Sask%C3%BD>.
- Jauernig, R. 1929: Die alten in Thüringen gebräuchlichen Maße und ihre Umwandlung. Gotha. Jeruzalém. In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-07-11]. Dostupný z <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Jeruzal%C3%A9m>>.
- Johan Banér. In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-07-17]. Dostupný z <http://cs.wikipedia.org/wiki/Johan_Ban%C3%A9r>.
- Johann Friedrich Böttger. In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-07-14]. Dostupný z <http://de.wikipedia.org/wiki/Johann_Friedrich_B%C3%B6ttger>.
- Johann Georg I. (Sachsen). In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-06-26]. Dostupný z <[http://de.wikipedia.org/wiki/Johann_Georg_I._\(Sachsen\)](http://de.wikipedia.org/wiki/Johann_Georg_I._(Sachsen))>.
- Johann Georg II. (Sachsen). In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-06-26]. Dostupný z <[http://de.wikipedia.org/wiki/Johann_Georg_II._\(Sachsen\)](http://de.wikipedia.org/wiki/Johann_Georg_II._(Sachsen))>.
- Johann Georg III. (Sachsen). In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-07-27]. Dostupný z <[http://de.wikipedia.org/wiki/Johann_Georg_III._\(Sachsen\)](http://de.wikipedia.org/wiki/Johann_Georg_III._(Sachsen))>.
- Johann Georg IV. (Sachsen). In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-08-07]. Dostupný z <[http://de.wikipedia.org/wiki/Johann_Georg_IV._\(Sachsen\)](http://de.wikipedia.org/wiki/Johann_Georg_IV._(Sachsen))>.
- Johann Melchior Dinglinger. In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-08-14]. Dostupný z <http://en.wikipedia.org/wiki/Johann_Melchior_Dinglinger>.
- Karel V. In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-08-13]. Dostupný z <http://cs.wikipedia.org/wiki/Karel_V.>.
- Kaspříková, L. 2008: Hlavní město Evropy [online],[cit. 2008-06-25]. Dostupný z <www.svetadily.cz/Hlavni-mesto-Evropy.php>.
- Katolická liga. In *Seznam Encyklopedie* [online],[cit. 2008-07-16]. Dostupný z <<http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/134340-katolicka-liga>>.
- Kloster Eberbach. In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-06-25]. Dostupný z <http://de.wikipedia.org/wiki/Kloster_Eberbach>.
- Königstein. In *Mapy* [online],[cit. 2008-08-06]. Dostupný z <<http://www.mapy.cz/#x=132202496@y=138803200@z=9@mm=ZP>>.
- Kröt, K.-J. 1991: Alter Moselwein im Ratskeller zu Bremen. In: *Sonderdruck aus Almanach für Weinfreunde*, Heft 2.

- Kühnlenz, F. 1974: Burgenfahrt im Saaletal, 4. Aufl.. Rudolstadt.
- Kurfürstství saské. In *Seznam Encyklopedie* [online],[cit. 2008-07-25]. Dostupný z <<http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/135694-kurfurstvi-saske>>.
- Kursachsen. In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-06-26]. Dostupný z <<http://de.wikipedia.org/wiki/Kursachsen>>.
- Landry, W. 1999: Das Faß. Vom Römerfaß. Bad Friedrichshall.
- Landshut. In *Mapy* [online],[cit. 2008-08-05]. Dostupný z <<http://www.mapy.cz/#x=128901120@y=130547712@z=7@mm=ZP>>.
- Liste der Bischöfe von Speyer. In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-06-25]. Dostupný z <http://de.wikipedia.org/wiki/Liste_der_Bisch%C3%B6fe_von_Speyer>.
- Ludwigsburg a. [online],[cit. 2008-07-21]. Dostupný z <<http://www.novy-jicin.cz/partnerska-mesta/ludwigsburg.html?tisk=ano>>.
- Ludwigsburg b. In *Mapy* [online],[cit. 2008-07-21]. Dostupný z <<http://www.mapy.cz/#x=121409536@y=132218880@z=8@mm=ZP>>.
- Marie Terezie. In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-08-14]. Dostupný z <http://cs.wikipedia.org/wiki/Marie_Terezie>.
- Matthäus Daniel Pöppelmann, ein genialer Baumeister des Barocks [online],[cit. 2008-07-21]. Dostupný z <<http://64.233.183.104/search?q=cache:rRWCfIs6mGoJ:raatuse.rtk.tartu.ee/tiger/Poppelmann.ppt+Zwinger+P%C3%B6ppelmann&hl=cs&ct=clnk&cd=23&gl=cz>>.
- Matthäus Daniel Pöppelmann. In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-06-27]. Dostupný z <http://de.wikipedia.org/wiki/Matth%C3%A4us_Daniel_P%C3%B6ppelmann>.
- Maximilian II. (Bayern). In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-07-04]. Dostupný z <[http://de.wikipedia.org/wiki/Maximilian_II._\(Bayern\)](http://de.wikipedia.org/wiki/Maximilian_II._(Bayern))>.
- Mayer, H. 1959: Im guten Ratskeller zu Bremen. Bremen.
- Meißen. In *Mapy* [online],[cit. 2008-08-05]. Dostupný z <http://www.mapy.cz/#x=130998016@y=139795456@z=13@mm=ZP@sa=s@st=s@ssq=m%C3%AD%C5%A1e%C5%88@sss=1@ssp=117304448_135166208_120482944_137883904>.
- Merseburg. In *Mapy* [online],[cit. 2008-08-08]. Dostupný z <<http://www.mapy.cz/#x=128450560@y=140644352@z=8@mm=ZP>>.
- Moritz Wilhelm (Sachsen-Merseburg). In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-07-22]. Dostupný z <[http://de.wikipedia.org/wiki/Moritz_Wilhelm_\(Sachsen-Merseburg\)](http://de.wikipedia.org/wiki/Moritz_Wilhelm_(Sachsen-Merseburg))>.
- Německo - Bavorské Alpy a zámky [online],[cit. 2008-06-27]. Dostupný z <<http://www.poznani.cz/katalog/654.pdf>>.
- Neues Grünes Gewölbe 2007. Dresden.
- Neustadt an der Weinstraße. In *Maps* [online],[cit. 2008-08-05]. Dostupný z <<http://maps.google.cz/maps?f=q&hl=cs&geocode=&q=neustadt+an+der+weinstra%C3%9Fe&ll=49.930008,15.369873&sspn=3.882633,8.481445&ie=UTF8&ll=49.35027,8.137919&spn=0.491136,1.060181&z=10&pw=2>>.
- On line slovníky WinGED [online],[cit. 2008-06-01 až 2008-08-31]. Dostupný z <<http://www.rewin.cz/WebForm1.aspx>>.
- Osvícenský absolutismus 18. století [online],[cit. 2008-06-27]. Dostupný z <<http://studentf.jazzport.eu/svetove-dejiny/osvicensky-absolutismus.htm>>.
- Pecold, L., Tkáč, V. 2008: Světové dědictví UNESCO, Speyer (Špýr) [online],[cit. 2008-08-13]. Dostupný z <<http://www.ingema.net/pruvodce/speyer-d2.pdf>>.
- Pešout, R. 2007: Drážďany (Dresden) - Florencie na Labi: Evropská metropole umění a brána do Saského Švýcarska [online],[cit. 2008-07-17]. Dostupný z <<http://cestovani.mediashow.cz/mesta/clanek/Drazdany-Dresden-Florence-na-Labi-Evropska-metropole-umeni-a-brana-do-Saskeho-Svycarska>>.
- Petr Veliký. In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-06-26]. Dostupný z <http://cs.wikipedia.org/wiki/Petr_Velik%C3%BD>.
- Petráň, J. 1971: Staroměstská exekuce, Praha. In *Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918* [online],[cit. 2008-07-19]. Dostupný z <<http://www.libri.cz/databaze/kdo18/search.php?zp=6&name=%A9LIK+J%C1CHYM>>.

- Pevnost Königstein a. [online],[cit. 2008-06-28]. Dostupný z <<http://www.festung-koenigstein.de/museum/cz/history/index.php?navid=22>>.
- Pevnost Königstein b. [online],[cit. 2008-08-06]. Dostupný z <<http://www.sachsen-tour.de/start/click.system?navid=1403&sid=WvW9hPHHrj6xHiGOJquP7Rnzu8tVuG58>>.
- Pigula, T. 2007: Pro blaho, slávu a bohatství [online],[cit. 2008-06-25]. Dostupný z <<http://www.g2.cz/cs/cestovani/koktejl/43.shtml>>.
- Pokorný, P. 2000: Tradiční vinařství na Moravě. Mikulov.
- Pokorný, P. 2004 a.: Obří vinný sud v Mikulově a jeho evropsí konkurenti. In *RegioM*. Mikulov.
- Pokorný, P. 2004 b.: Záchrana mikulovského obřího sudu. In *RegioM*. Mikulov.
- Pokorný, P. 2007: Německé obří sudy – 1. část. In *RegioM*. Mikulov.
- Pražský mír. In *Co je co* [online],[cit. 2008-07-16]. Dostupný z <http://www.cojeco.cz/index.php?s_term=&s_lang=2&detail=1&id_desc=76238>.
- Reichsabtei Salem. In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-07-09]. Dostupný z <http://de.wikipedia.org/wiki/Reichsabtei_Salem>.
- Rösener, W. 1974: Reichsabtei Salem. Verfassungs- und Wirtschaftsgeschichte des Zisterzienserklosters von der Gründung bis zur Mitte des 14. Jahrhunderts. Sigmaringen.
- Salem a. [online],[cit. 2008-07-11]. Dostupný z <<http://www.salem-baden.de/teilorte/salem/index.html>>.
- Salem b. In *Mapy* [online],[cit. 2008-08-05]. Dostupný z <<http://www.mapy.cz/#x=120997888@y=128249856@z=9@mm=ZP>>.
- Sasko. In *Seznam Encyklopedie* [online],[cit. 2008-07-25]. Dostupný z <<http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/193284-sasko>>.
- Sehenswürdigkeiten in Tübingen. In Schwabisches Tagblatt [online],[cit. 2008-07-09]. Dostupný z <<http://www.schwaebisches-tagblatt.de/181867>>.
- Seifert, M. 2005: Schlossführungen und Tübinger Wein [online],[cit. 2008-07-09]. Dostupný z <<http://www.uni-tuebingen.de/uni/qvo/pm/pm2005/pm-05-93.html>>.
- Seznam saských panovníků. In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-08-07]. Dostupný z <http://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_sask%C3%BDch_v%C3%A9vod%C5%AF>.
- Schloss Hohentübingen, 2007. In *Stuttgarter Zeitung* [online],[cit. 2008-07-10]. Dostupný z <http://www.stuttgarter-zeitung.de/stz/page/detail.php/1355059/r_article_print>.
- Schmalkaldischer Krieg. In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-06-25]. Dostupný z <http://de.wikipedia.org/wiki/Schmalkaldischer_Krieg>.
- Schreiber, H. 1995–2008: August der Starke (Gebundene Ausgabe) [online],[cit. 2008-07-15]. Dostupný z <<http://www.amazon.de/August-Starke-Hermann-Schreiber/dp/3860470906>>.
- Schulz, H. J. 1976: Salem & Weinbau. Salem.
- Schwicker, A. 1917: Merseburgische Hof- und Weingeschichten. In *Merseburger Heimatkalender*.
- Siebenschein, H. 1968: Česko-německý slovník, SPN Praha.
- Siebenschein, H. 1988: Německo-český slovník, SPN Praha.
- Speyer a. In *Mapy* [online],[cit. 2008-08-05]. Dostupný z <http://www.mapy.cz/#x=119126656@y=133882496@z=8@mm=ZP@sa=s@st=s@ssq=speyer@sss=1@ssp=122835877_125945729_148263845_147703681>.
- Speyer b. In *Co Je Co* [online],[cit. 2008-08-13]. Dostupný z <http://www.cojeco.cz/index.php?id_desc=89664&s_lang=2&detail=1&title=Speyer>.
- Staab, J. 1998: Die Zisterzienser Abtei Erbach. In: Klöster und Wein im Rheingau. Beiträge zur Weingeschichte 1998. Geisenheim-Johannisberg.
- Strasbourg. In *Mapy* [online],[cit. 2008-07-29]. Dostupný z <http://www.mapy.cz/#x=117254656@y=131367936@z=8@mm=ZP@sa=s@st=s@ssq=strasbourg@sss=1@ssp=122737573_125962113_148362149_147801985>.
- Svatá říše římská. In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-07-18]. Dostupný z <http://cs.wikipedia.org/wiki/Svat%C3%A1_%C5%99%C3%AD%C5%A1e_%C5%99%C3%ADmsk%C3%A1>.

- Tonnellerie Fröhinsholz (Nancy) [online],[cit. 2008-08-26]. Dostupný z <<http://www.imagesdelorraine.org/affichagerechercher.asp?objet=&motcle=&iptc22=Meurthe-et-Moselle&iptc32=&rech=&zoom=325&posrec=1&posrecdeb=>>>.
- Torgau. In *Mapy* [online],[cit. 2008-08-07]. Dostupný z <<http://www.mapy.cz/#x=128983040@y=141225984@z=8@mm=ZP>>.
- Tricetiletá válka, díl 7. [online],[cit. 2008-07-17]. Dostupný z <<http://www.lovecpokladu.cz/home/tricetileta-valka-dil-7-341>>.
- Tübingen. In *Mapy* [online],[cit. 2008-08-05]. Dostupný z <<http://www.mapy.cz/#x=120979456@y=130924544@z=7@mm=ZP>>.
- Ulrich (Württemberg). In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-06-25]. Dostupný z <[http://de.wikipedia.org/wiki/Ulrich_\(W%C3%BCrtemberg\)](http://de.wikipedia.org/wiki/Ulrich_(W%C3%BCrtemberg))>.
- Unser Heimatdorf Röglitz [online],[cit. 2008-06-26]. Dostupný z <<http://www.sks-schkopau.bildung-lsa.de/doerfer/roeglitz.htm>>.
- Války v Evropě – Sedmiletá válka (1756–1763) [online],[cit. 2008-07-27]. Dostupný z <<http://www.palba.cz/printview.php?t=798&start=0>>.
- Verdenhalven, F. 1993: Alte Maß- und Währungssysteme aus dem deutschen Sprachgebiet, 2. vydání. Neustadt a. d. Aisch.
- Vestfálský mír. In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-07-17]. Dostupný z <http://cs.wikipedia.org/wiki/Vestf%C3%A1lsk%C3%BD_m%C3%ADR>.
- Vlk, M. 2007: Sklo, doba, lidé. In *Glassrevue* [online],[cit. 2008-06-27]. Dostupný z <<http://www.glassrevue.cz/news.asp?nid=5537>>.
- Vom Herzog, seinen Ahnen und guten Weinen [online],[cit. 2008-07-21]. Dostupný z <http://www.hofkammer.de/daten/schloss_ludwigsburg.pdf>.
- Vulpus, Ch. A. 1700: Megalurgia Martisburgica. To je: Fuertrefflichkeit der Stadt Merseburg: Nach ihren alten und jetzigen Zeiten bis auff das Jahr 1700. In: *Merseburger Chronik*. Quedlinburg. Aschersleben.
- Währungen- Maße und Gewichte im Mittelalter [online],[cit. 2008-06-25]. Dostupný z <<http://www.landsknechtsrotte.de/portal/waehrung1.html>>.
- Weber, D. 1961: Es war einmal ein Riesenfaß. Zur Geschichte des Königsteiner Weinfasses. In: *Natur und Heimat*. Leipzig und Jena.
- Weber, D. 1977: Festung Königstein. Berlin – Leipzig.
- Weech, F. O. A. von 1881–1895: Urkundenbuch der Cistercienser Abtei Salem. Karlsruhe.
- Weiß, M. 1996: Das Tübinger Schloß. Tübingen.
- Zacharová, M.: Gustav Adolf II. král [online],[cit. 2008-08-13]. Dostupný z <<http://www.panovnici.cz/gustav-ii-adolf>>.
- Zhořelec a. In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-08-18]. Dostupný z <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Zho%C5%99elec>>.
- Zhořelec b. In *Seznam Encyklopedie* [online],[cit. 2008-08-18]. Dostupný z <<http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/357979-zhorelec>>.
- Zhořelec c. In *Mapy* [online],[cit. 2008-08-1]. Dostupný z <http://www.mapy.cz/#x=134410496@y=139716096@z=9@mm=ZP@sa=s@st=s@ssq=Zho%C5%99elec@sss=1@sp=122737573_125945729_148362149_147801985>.
- Zwinger. In *Wikipedia* [online],[cit. 2008-07-21]. Dostupný z <<http://en.wikipedia.org/wiki/Zwinger>>

Pavel Pokorný

German giant barrels – 2nd part

The article is a translation with commentary of another part of the publication by Dieter Coburger "Das Riesenweinfäß an der Bode", published in Halberstadt, Germany in 1999. It is a continuation of an article published by the Regional Museum in Mikulov last year in the volume RegiomM (Pokorný, 2007).

The article provides information on the large or giant German barrels that once existed in the following localities: Strasbourg – probably the oldest giant German barrel from 1472; Eberlach monastery, Meissen and Kestenburg chateau, Tübingen – the giant barrel there still exists; the fortress of Hohenasperg, Trausnitz Castle and Salem monastery, the fortress at Königstein – three barrels belonging to the Electors of Saxony, of which the third was the largest German barrel ever, with a volume of 249 847 liters; Ludwigsburg – barrel still exists – and Merseburg.

The author adds to Coburger's report the information that he discovered in his own research. He then endeavors to place the topic in its historical, social, cultural, and geographical context.